

Skötsel av äldre hamlade träd

Målet är att hålla trädet vid liv så länge som möjligt

Hamlade träd kan bli mycket gamla. De visar på en uråldrig tradition samtidigt som de hyser en rik biologisk mångfald. Regelbunden hamling med högst 15 års mellanrum är ganska enkel. När det gått längre tid måste man beskära på ett annat sätt. Här är lite praktiska råd om hur du bör göra då.

Målet för en beskärning eller hamling bör alltid vara att trädet ska hållas vid liv så länge som möjligt, och ju äldre grenarna hunnit bli, desto känsligare är trädet. Man kan då inte kapa lika långt ner utan att trädets liv ska förkortas avsevärt. Att trädet efter åtgärden inte ser ut som ett traditionellt hamlat träd får man acceptera för att rädda livet på det.

Traditionen med hamlade träd har uppkommit genom att löv samlats som vinterfoder till djuren. Ett hamlat träd blir så småningom ihåligt vilket ger livsrum åt många arter. En annan del av mångfalden lever på barken. När träden efter många hamlingar blir alltmer knotiga och grovbarkiga blir det en bra miljö för lavar och mossor varav många inte kan växa på ett träd förrän det är över 100 år gammalt. När hamlade träd blir extra gamla hinner de samla på sig fler arter.

Det man alltid bör göra för att gynna hamlade träd är att hålla dem fria från igenväxning. Höga närstående träd som skuggar eller konkurrerar bör avverkas.

När ett träd inte hamlats på länge

Eftersom de gamla hamlade träden blir allt färre är det viktigt att så många som möjligt lever tillräckligt länge för att alla arter ska hinna flytta över till en ny generation träd. Om du helt avstår från skötsel riskerar träden att bli kortlivade, eftersom de då lätt bryts sönder av blötnö och stormar. Hamling betyder regelbunden beskärning med högst 15 års mellanrum. Har det gått längre kan du antingen restaureringshamla, det vill säga beskära grenarna över tidigare hamlingspunkter, eller göra en avlastningsbeskärning som en engångsåtgärd för att trädet inte ska knäckas. Hamling är bäst att göra i augusti-september, men restaureringshamling går också att göra på vintern.

Foto: Ingvar Claesson

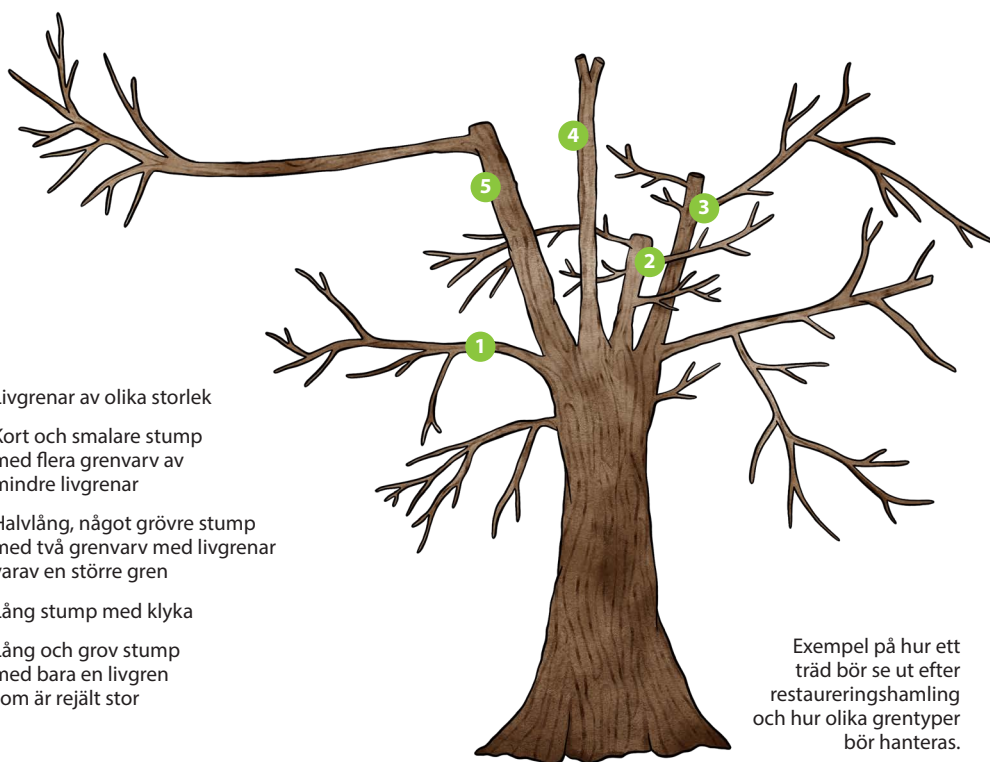
Ask som inte hamlats på 30-40 år men som är möjlig att restaureringshamla, eftersom det har gott om grenar med liten diameter och många lämpliga livgrenar att spara.

Lämpliga kapningspunkter är markerade med gröna linjer, 1-2 meter ovanför gamla hamlingspunkten, och ovanför klykor eller 1-2 grenvarv. Alla grenar och kvistar under linjerna sparas hela.

Trädslagens tålighet

Alm, lind, klipbal och ask är de tåligaste trädslagen, men det är viktigt att spara längre stumpar och mycket livgrenar även på dessa. De känsligaste trädslagen björk, asp och rönn går inte att restaureringshamla. På övriga trädslag bör du inte kapa grenar där de är grövre än 10 cm, och det måste sparas mycket livgrenar på alla huvudgrenar.

Om en hamlad ask drabbats av askskottsjukan bör man göra en extra försiktig restaureringshamling, men det är en fördel om man kan beskära angripna grenar, så länge det blir kvar en del livgrenar.

- 1 Livgrenar av olika storlek
- 2 Kort och smalare stump med flera grenvarv av mindre livgrenar
- 3 Halvlång, något grövre stump med två grenvarv med livgrenar varav en större gren
- 4 Lång stump med klyka
- 5 Lång och grov stump med bara en livgren som är rejält stor

Exempel på hur ett träd bör se ut efter restaureringshamling och hur olika grentyper bör hanteras.

Foto: Ingvar Claesson

Trestammig lind som inte hamlats på många decennier men som i samband med skogsavverkning restaureringshamlats med skogsskördare. Eftersom inte skördaren nått tillräckligt högt för att det ska kunna sparas många livgrenar har istället den mest upprätta toppen sparats hel, som en stor livgren. Denna ska kapas i samma höjd som de andra när man ser att trädet har skjutit bra med skott, efter 2-4 år.

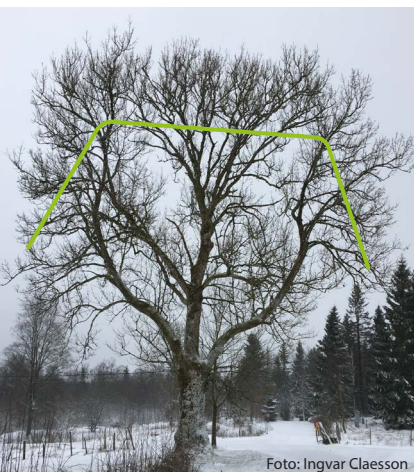

Foto: Ingvar Claesson

Ask som inte hamlats på kanske 100 år, med mycket stor krona. Stor risk för att stora grenar kommer att knäckas om ingen beskärning görs. Grentjockleken nära gamla hamlingspunkten är över 30 cm, så restaureringshamling är mycket olämpligt. Gör avlastningsbeskärning vid gröna linjerna på bilden. Alla grenar under beskärningslinjerna ska sparas hela.

Foto: Paula Lenninger

En gammal lönn som vid restaureringshamling kapats alldeles för lågt ner och helt utan sparade livgrenar. Trädet överlevde inte åtgärden.

Spara livgrenar

Det är viktigt att spara livgrenar. Det är grenar eller kvistar som sparas för att trädet ska ha en del löv som slår ut på våren efter hamlingen. Annars blir de kala till långt fram på sommaren, vilket försvagar dem.

Ju känsligare arten är, eller ju grövre grenarna är vid kapningsställena, desto mer livgrenar sparas för att trädet ska bevara sin vitalitet. Men även de tåligaste arterna och individerna mår mycket bättre om du sparar livgrenar vid hamlingen. Du ska aldrig "städas" trädet från alla kvistar för att det ska se snyggare ut. Om det inte är möjligt att spara många mindre livgrenar kan du på tåliga trädslag istället spara en av de stadigaste topparna hel, och vänta med att kapa den tills det har vuxit ut mycket nya smågrenar.

Restaureringshamling

Det är viktigt att inte kapa grenar ända intill stammen. Ju grövre grenar desto längre stumpar sparas. Är de 10 cm grova bör du spara minst en meter, och det är viktigt att kapa ovanför minst en, men helst flera, levande sidogrenar som då sparas som livgrenar, eller ovanför en klyka. Ofta måste man kapa flera meter ovanför det gamla hamlingsstället, för att det ska bli tillräckligt med livgrenar kvar. Kapningsställena ska inte vara grövre än 20 cm, helst inte grövre än 10 cm.

Efter ca 5 år bör man hamla trädet igen, om det har skjutit bra med skott, och då kortar man in de tidigare sparade livgrenarna.

Avlastningsbeskärning

När träden saknar möjliga livgrenar nära gamla hamlingspunkten, eller om diametern på grenar/toppar är över 20 cm ska man inte göra en restaureringshamling. Då bör man istället göra en mindre reducering av kronans storlek. Ibland går det att göra med en stor skylift, men ofta måste klättrande arborist anlitas.

Text: Ingvar Claesson, Länsstyrelsen i Västra Götaland

LÄS MER

Regelbunden hamling med ca 5 års mellanrum är det bästa för träden. Tänk också på att det behövs nya hamlade träd som kan ersätta de gamla när deras tid är ute.

Läs mer om hamling:

Hamling och lövtäkt – Jordbruksverket

Hamla dina träd – Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Hamla lövträd – en manual, Hantverkslaboratoriet Göteborgs universitet

Hamling - folder från Länsstyrelsen i Västmanland